

встановлення закономірностей поведінки, що відхиляється, механізму її формування та подальшого впливу на неї.

Зазначене зумовлює необхідність оптимізації профілактичної діяльності правопорушень серед дітей через оновлення її форм і методів. Слід відзначити, що наявність окремих проблем у функціонування системи профілактики правопорушень обумовлюється сьогодні відсутністю необхідних фінансових ресурсів, динамічними процесами реформування правоохоронних органів, нестабільністю у сфері зайнятості населення нашої держави, зростанням урбанізації та міграції населення, що провокує подальший розвиток таких соціальних явищ, як бідність і безробіття, жебрацтво та дитяча бездоглядність, а також негативно впливає на ефективність реалізації заходів зі зниження рівня злочинності та правопорушень та призводить до виникнення нових форм і способів протиправної поведінки у дитячому середовищі.

Отримано 22.02.2019

УДК 159.9

Софія Володимирівна ВОРОНА,

аспірант Харківського національного університету в внутрішніх справах

ФЕНОМЕН АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Визначено поняття, психологічні та соціальні чинники агресивної поведінки. Збільшення інтенсивності проявів агресії спостерігається у підлітковому віці. Агресивна поведінка у більшості випадків характеризується деструктивними наслідками як для самого підлітка, так і для його оточення.

Проблема підтримки правопорядку в суспільстві, формування правосвідомості та нормативно-правової поведінки неповнолітніх потребує спеціальних психолого-юридичних досліджень у тій області кримінального, ювенального судочинства, що стосується питань девіантності неповнолітніх. У сучасних умовах, у зв'язку з наростанням специфічних об'єктивних соціальних і суб'єктивних обставин, спостерігається значний ріст агресивних та інших правопорушень серед неповнолітніх.

Визначення й аналіз чинників девіантної поведінки, а також шляхів профілактики, покарання, перевиховання підлітків являє собою актуальну проблему сучасної юридичної психології. У психологічних дослідженнях показано, що в групу найбільшого ризику часто потрапляють неповнолітні особи з деформованою, хитливою або незрілою психікою. Зважаючи на це, вивчення пасивно-агресивної

поведінки даного контингенту і розробка відповідних критеріїв прогнозу ресоціалізації є важливим завданням в галузі ювенального судочинства.

У психології під агресією (від лат. *aggressio* – напад) розуміють поведінку, що спричиняє фізичну або психологічну шкоду, аж до знищення об'єкта агресії. Агресія проявляється у побитті інших людей, у вербальних образах, погрозах, ворожих насмішках, жартах, а також містить непрямі форми фізичної та вербальної агресії (бойкот, ворожа міміка та жестикуляція) [1].

Т. В. Алексєєва та Н. І. Ковальчишина вважають, що агресія – це мотивована деструктивна поведінка індивіда, що суперечить заведеним правилам і нормам існування людей у соціумі, що завдає моральної, фізичної, матеріальної або психологічної шкоди іншим людям [2].

Об'єктом агресії у підлітків може бути як жива істота, так і неживий предмет. У разі неможливості прямої розрядки агресії стосовно людини (або тварини), відбувається зміщення агресії (свідомо або несвідомо) на неживий предмет (культурні, природні цінності).

Отже, факт агресивної поведінки – це завжди цілісний акт, що потребує прояву цілісності на рівні всієї людини. Виходячи з цього, природа агресивних форм поведінки міститься не в окремих психологічних утвореннях, якостях або властивостях, а в межах єдиної структурно організованої та цілісної системи людини. Людину, що демонструє стійку агресивну поведінку, повинні відрізнити специфічний набір установок та ціннісних орієнтацій, специфічна структура її самосвідомості.

Джерела агресивної поведінки треба шукати на рівні сформованості особистості людини і насамперед її самосвідомості. Щодо природи агресивності, то її джерела перебувають на рівні нейродинамічних і психодинамічних якостей, темпераменту і деяких видів акцентуацій характеру.

До них можна віднести емоційну чуттєвість та дратівливість, рівень тривожності, деякі емоції, що входять до так званого комплексу ворожості – гнів, відроза і зневага, а також емоція страху. Сукупна дія цих характеристик зумовлює готовність людини до агресивних дій [3].

Таким чином, агресивність в особистісних характеристиках підлітків формується в основному як форма протесту проти нерозуміння дорослих, через незадоволення своєю позицією у суспільстві, що проявляється і у відповідній поведінці. Разом з тим, на розвиток агресивності підлітка можуть впливати, безперечно, природні особливості його темпераменту, наприклад, сила емоцій і збудженість, що сприяють формуванню таких рис характеру, як запальність, дратівливість, невміння стримувати себе. Природно, що у стані фрустрації підліток з подібною психічною організацією шукає виходу внутрішньому напруженню, в тому числі й у бійці, лайці тощо. Крім того, агресія може бути викликана необхідністю захистити себе.

Як особистісні фактори, які зумовлюють підвищення рівня агресивності, розглядають: підвищену ворожість та подразливість, підвищену емоційну реактивність, негативну афективність, підвищений рівень тривожності та депресії, підвищений рівень тривожності та депресії, перевищену самооцінку, підвищений рівень тривожності та депресії, низький рівень розвитку інтелекту, антисоціальну спрямованість особистості, задрісність, схильність приписувати оточуючим агресивні наміри тощо.

Серед чинників, які перешкоджають прояву агресивності, називають: можливість покарання за агресію, дружні стосунки, любов, а також такі особистісні якості як поміркованість, завбачливість, толерантність, безконфліктність, високий самоконтроль.

За даними дослідників, на процес розподілу ролей в агресивній ситуації впливають такі фактори: а) самооцінка власної поведінки в ситуаціях агресії; б) соціальне прийняття або неприйняття (ролі); в) соціальний статус. Також було виявлено, що існують гендерні відмінності у розподілі ролей в даних ситуаціях (чоловіки частіше виступають у ролі агресора, вони більше схильні до проявів агресії фізичного типу, а дівчата – до вербальної та соціальної).

Виходячи з вищевикладеного, можна сказати, що особливий вплив на прояв агресивної поведінки у підлітковому віці можуть здійснити особистісні властивості та якості.

Список бібліографічних посилань

1. Тимошенко В. І. Агресивна поведінка: її сутність та причини. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 6 (164). С. 55–63.
2. Алексеева Т. В. Ковальчишина Н. І. Психологія підліткової злочинності : навч. посіб. Донецьк : Ноулідж, 2010. 335 с.
3. Реан А. А. Психология личности в трудах зарубежных психологов. СПб. : Питер, 2000. 316 с

Отримано 22.02.2019

УДК 343.137

Артур Олегович КОЛДАШОВ,

студент магістратури Інституту підготовки кадрів

для органів юстиції України

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків)

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОПИТУ ДИТИНИ

Зазначено особливості допиту як слідчої дії. Наведені особливості проведення допиту малолітньої або неповнолітньої особи відповідно діючому законодавству.